

vexi.info/89

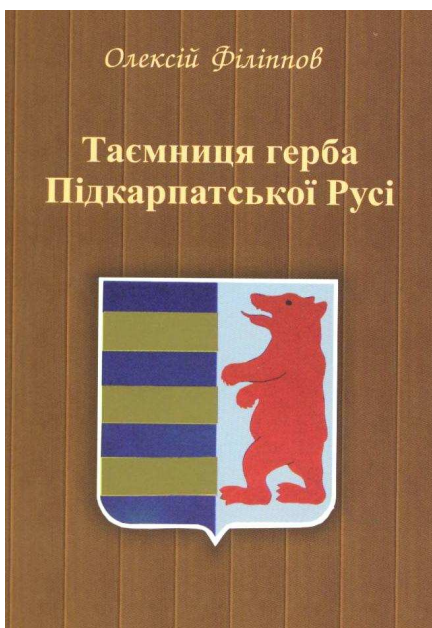
ZPRAVODAJ STŘEDISKA VEXILOLOGICKÝCH INFORMACÍ
THE BULLETIN OF THE FLAG DATA CENTRE

leden - únor 2007
January - February 2007

IN THIS ISSUE

MYSTERY OF THE RUTHENIA'S ARMS

Supported by a thorough study of the archives, a Ukrainian vexillologist Oleksij Filippov wrote a publication of this name. He describes a territorial symbolism of Ruthenia that was part of Czechoslovakia until 1938.

HERALDIC CONVENTIONS USED ON COMMUNAL FLAGS

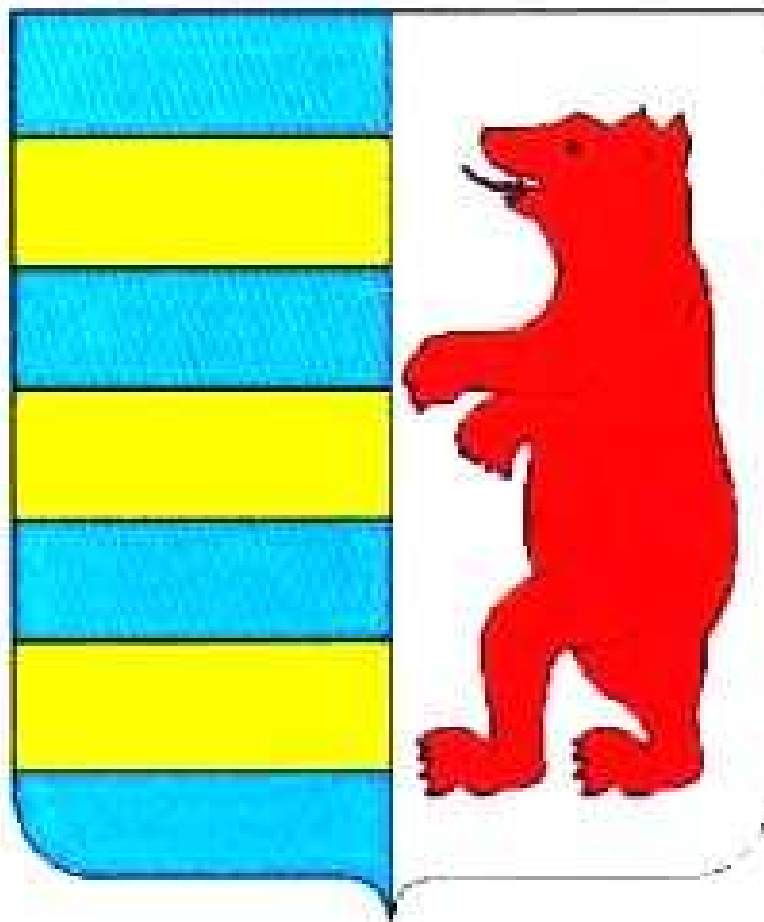
Figure of a bear is dealt in this part of our series.

*Translated by
Jaroslav Martykán*

Oleksij Filippov

TAJEMSTVÍ ZNAKU PODKARPATSKÉ RUSI

Na základě archivních materiálů napsal Oleksij Filippov publikaci Tajemství znaku Podkarpatské Rusi popisující územní symboliku Zakarpatska (do roku 1938 československé Podkarpatské Rusi).

První světová válka skončila v listopadu 1918 rozpadem Rakousko-Uherského císařství. Na území habsburské dualistické monarchie vzniklo několik nových států: Rakousko, Maďarsko, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, Polská republika, Západoukrajinská lidová republika, Rumunsko a Československo.

Na území Karpatské Rusi, která se také dříve nazývala Maďarskou Rusí a v časech, kdy patřila k Uherskému království Ruská krajina, vznikly lidové rady. Po politické krizi v Uhrách v březnu a dubnu 1919 se začátkem května v Užhorodě sloučily Prjaševská, Užhorodská a Chustská rada do Centrální ruské národní rady, která přijala memorandum o připojení území mezi řekami Uh a Tisa k Československu jako jeho autonomní součást. Stodvanáctičlenná delegace rady přednesla toto přání v Praze prezidentu ČSR Tomáši Garrigue Masarykovi. Pařížská mírová konference projednávala otázku mezinárodních hranic v poválečné Evropě a souhlasila s předloženým návrhem. Po těchto událostech vznikla nutnost vytvořit symboliku nově připojeného území.

Podkarpatská Rus se stala administrativně územní jednotkou Československé republiky na základě San-Germainské mírové smlouvy dne 10. září 1919.

Na 136. zasedání Národního shromáždění Československé republiky, v úterý 30. března 1920 v Praze, zpravodaj, místopředseda ústavního výboru poslanec dr. Hnídek zastupující poslance dr. Zahradníka ve svém vystoupení k projektu zákona (tisk č. 2659) o státní vlajce, státních znacích a státní pečeti prohlásil: „*Střední znak republiky Československé navrhuje se utvořiti způsobem takovým, aby v něm byly zastoupeny hlavní znaky všech zemí, které tvoří náš stát, jest to zemí pět: Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko a Podkarpatská Rus. Za znaky jednotlivých těchto území bylo použito jejich historických znaků, pokud existovaly, pokud tomu tak nebylo, bylo třeba znaky tyto vytvořiti.*

... *Nově musel býti utvořen znak Podkarpatské Rusi. Jest to znak, který jest na straně levé. Podkarpatská Rus znaku svého nikdy neměla, poněvadž pak jednání s tamními zástupci nevedlo k definitivnímu výsledku, bylo nutno znak tento stanoviti samostatně, při čemž ovšem pokud možno bylo přihlíženo k přáním lokálních činitelů. Za znak tento navrhuje se po zralé úvaze: štít rozpůlený, v jehož pravé polovici jsou v modrém poli tři zlatá břevna, v levé polovici pak v bílém poli červený medvěd ve skoku v pravo hledící. Barvy zvoleny podle místních přání, neboť v Podkarpatské Rusi přidržuje se nyní část obyvatelstva barev ukrajinských: modré a žluté, kdežto druhá část rozhodla se pro prapory červenobílé. Medvěd byl zvolen proto, poněvadž přichází v místních městských znacích a poněvadž lze jej pokládati i z jiných příčin za vhodný symbol znakový.*

Po přestávce v zasedání poslanci národního shromáždění dne 30. března 1920 v 18 hodin 45 minut přijali tento projekt zákona v prvním i druhém čtení.

Tak skončila půldruharoční práce na tvorbě státní symboliky Československa. Začal ji hned po rozpadu Rakousko-Uherska v roce 1918 Národní výbor, který předal otázku vládě, a ta Ministerstvu vnitra, které za tímto účelem vytvořilo speciální heraldickou komisi, skládající se z odborníků v oborech historie, heraldiky a umění. Závažným a zároveň složitým momentem v práci této komise bylo určení koncepce vytvoření státní symboliky. A pouze na základě potřeb ministerstva zahraničí komise nakonec dohodla na principu znaků tak zvaných „*historických zemí*“.

Avšak Podkarpatská Rus nebyla historickou zemí a proto svůj znak neměla. Podle mínění odborníků – prof. Gustava Fridricha a Jaroslava Kursy – komise zprvu mínila použít jako znak nové země znak některého z větších měst Podkarpatské Rusi, např. Mukačeva, ale v Praze nebylo možno zjistit přesnou podobu znaku a bylo třeba se obrátit na administrátora Podkarpatské Rusi.

Dne 3. ledna 1920 zaslalo Ministerstvo vnitra administrátorovi Podkarpatské Rusi do Užhorodu vládní připomínku: „*Za příčinou předběžné orientace žádá pak ministerstvo vnitra, aby: 1. mu bylo co nejdříve sděleno, zda snad v Podkarpatské Rusi objevila se již určitá přání a určité návrhy v tomto směru; 2. aby byly dodány barevné náčrtky (nebo fotografie s příslušným popisem týkajícím se hlavně barev) znaků jednotlivých význačnějších měst Podkarpatské Rusi*“.

Užhorod dva měsíce mlčel. V té době se tam rozhořel jazykový konflikt. Rusínští představitelé v direktoriu agitovali mezi obyvatelstvem za modro-žluté barvy a zavedení místního dialektu jako oficiálního jazyka. Rusíni-moskvofilové navrhovali zavést literární ruský jazyk a bílo-modro-červenou vlajku.

Opakovaný požadavek poslance Zahradníka, hlavního zpravodaje návrhu zákona o státní vlajce a státním znaku, donutil ministerstvo vnitra 9. března 1920 k opakované písemné žádosti představitelům připojeného rusínského kraje o urychlení odpovědi ohledně projektu znaku Podkarpatské Rusi.

V té době se v Praze cestou telefonního hovoru s Užhorodem dne 8. března 1920 podařilo získat informaci, že „jsou v Podkarpatské Rusi i pokud se týče národních barev proudy dva, jedna strana přeje si zavedení barev ukrajinských, tudíž barvy modré a žluté, kdežto druhá strana odporučuje barvu červenou a bílou resp. červenou a sinou.“.

Profesor Gustav Fridrich navrhnul pro znak „voliti medvěda, jenž přichází prvý též ve znaku města Užhorodu, pokud se týče barev, navrhuje kompromisní řešení tak, aby ve znaku byly zastoupeny barvy čtyři. Popis znaku dotyčného by zněl: štít na zdél rozdělený, v pravé polovici v modrém poli tři zlatá břevna, v levé polovici v stříbrném poli červený medvěd ve skoku v levo hledící.“.

Dne 10. března 1920 navštívila Prahu deputace členů Centrální ruské národní rady (předseda – Anton Beskyd): dr. Andrej Gagatko, dr. Homičko a také C. Prokop (designovaný člen autonomního direktoria). Presidium ministerské rady ministerstva vnitra oznámilo dne 12. března 1920, že „jmenovaní nenamítají zásadně ničeho proti navrženému znaku, kterého má býti použito v celostátním znaku Československé republiky. K nějakému závaznému prohlášení nepokládají se však dle svého prohlášení za oprávnění“.

Konečně dne 17. března 1920 zaslal šéf Civilní správy Podkarpatské Rusi Presidiu ministerstva vnitra v Praze připomínky k navrženému znaku Podkarpatské Rusi a návrhy na jeho podobu: „K číslu 14530 podávám zprávu, že strana Gagatko-Zurkanovičeva nečiní k navrženému znaku Podkarpatské Rusi podstatných námitek, jen by si přála, aby štít na zdél rozdělený v dolní části vykazoval tři pahorky, také rozdělené a sice pravá polovice zlatá, levá modrá. V pravé polovici štítu aby místo tří zlatých břevnen byla polovice řeckokatolického kříže, jehož horní a dolní rameno jest stejně dlouhé a prostřední delší. V levé polovině stříbrné by na modrém podkladu poloviny pahorků stál červený medvěd ve skoku.“

Návrh strany Gagatko-Zurkanovičeva

Návrh strany dr. Vološina

Strana direktoria, tedy strana Vološinova, předložila návrh štítu velice komplikovaný, který těžko popsati. Sestává z prvků županských znaků marmarošského, urského, spišského, bečevského, zemplínského, šaryšského a ugočského. Střed jeho tvoří štít Korjatovičův, v horní třetině jest v pozadí horstvo, po obou stranách jedle, uprostřed jelen. Pod ním naznačena štola se dvěma haviřskými kladivý a vedle středního štítu Korjatovičova jest muž a žena se snopem obilí a s hrozny vína. Pod dolní částí štítu Korjatovičova jest naznačena voda s rybami.

Oba tyto návrhy zasílám dnes express-rekomando.

Chéf civilní správy: Dr. Brejcha“.

Dopis přišel do Prahy 22. března 1920 a 6. dubna 1920 v závěrečném dokumentu k dané otázce ministerstvo vnitra uvádí, že „z předložených návrhů nemohl býti vzat návrh strany Vološinovy pro svoji fantastičnost vůbec v úvahu. Spíše se zamlouvá daleko jednodušší návrh strany Gagatkovy; avšak znak Podkarpatské Rusi nebyl řešen ani zcela podle tohoto návrhu a to jednak proto, poněvadž byla obava, kdyby byl do zákona pojat zcela návrh jedné politické strany, že by to vzbudilo velilý odpor a rozmrzelost u druhé politické strany, jednak pak proto, poněvadž dříve nežli odpověď z Užhorodu došla, schválil již ústavní výbor vládní návrh znaku Podkarpatské Rusi, a nezdálo se záhodným vzhledem k obtížím, s kterými se projednávání celého komplexu otázek těchto setkávalo, navrhnouti v ústavním výboru reasumaci jeho původního usnesení.“.

Tak se vytvářel znak Podkarpatské Rusi, štít s jeho vyobrazením se nachází mezi ostatními znaky na stěnách chrámu sv. Víta v Praze.

Oleksij Filippov

Na předcházejících řádcích je překlad části publikace věnované vzniku znaku Podkarpatské Rusi. V dalším textu autor píše o osudech znaku v třicátých a devadesátých letech XX. století, dále uvádí bibliografii a polovinu publikace zabírají výpisy z dokumentů Státního ústředního archivu Praha (v češtině) a Státního archivu Zakarpatské oblasti. Nalezneme zde také české medailonky Ondřeje Gagatka a Augustina Vološina (z biografie poslanců a senátorů Podkarpatské Rusi. V osmistránkové barevné příloze jsou vyobrazena razítka úřadů Podkarpatské Rusi (celkem 5 razítek), projekty znaků z roku 1920 v černobílém i barevném provedení a přijaté státní znaky ČSR. Jsou zde také tři černobílé návrhy státního znaku Česko-Slovenské republiky jejichž autorem je dr. Josef Hráský.

Publikace má celkem 48 stran formátu A5 (včetně osmi barevných) a měkkou lakovanou obálku. Vydalo nakladatelství „Karpati“ v Užhorodu v roce 2006. ISBN 966-671-115-X.

Petr Exner

MEDVĚD

Medvěd je obecná figura používaná v heraldice od nepaměti. Podobně jako lev symbolizuje medvěd sílu a nebezpečí. Je atributem řeholníka Havla. Legenda hovoří o medvědovi pomáhajícímu Havlovi stavět klášter a kterému Havel vytáhl trn z nohy.

Výskyt medvěda na znacích obcí ukazuje, že medvěd byl kdysi běžným zvířetem i v našich krajích. V minulém století ještě běžně žil na území Karpat a dostal se i na znak tehdejší československé Podkarpatské Rusi (červený medvěd ve stříbrném poli).

Na znacích a vlajkách se vyskytuje stojící nebo kráčejší. Během času dostala figura medvěda obojek, příp. řetěz. Obvykle je medvěd černý s červenou zbrojí, také ovšem hnědý či žlutý.

Některá města a obce, která mají tuto figuru na vlajce: Beroun (BE), Brloh (CK), Hvozd (RA), Jablonné nad Orlicí (UO), Osvětimany (UH), Praha-Nedvězí (AB), Ralsko (CL), Ratměřice (BN), Vysoké nad Jizerou (SM).

Petr Exner

STŘEDISKO VEXILOLOGICKÝCH INFORMACÍ - FLAG DATA CENTRE

Člen FIAV od roku 2003 – Member of FIAV since 2003

Petr Exner

Havlíčková 294

500 02 Hradec Králové

Czech Republic

e-mail: petr.exner@uhk.cz

website: http://www.vexi.info

